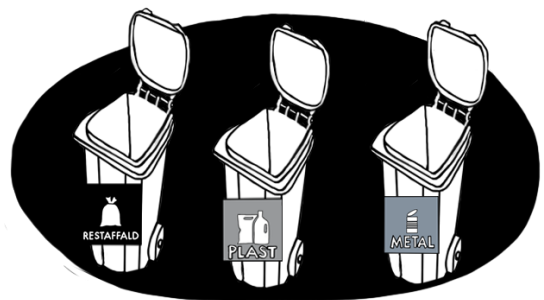
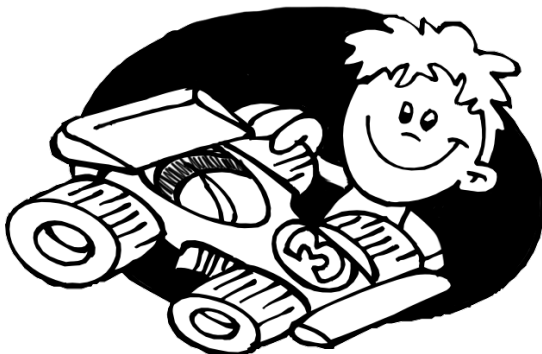
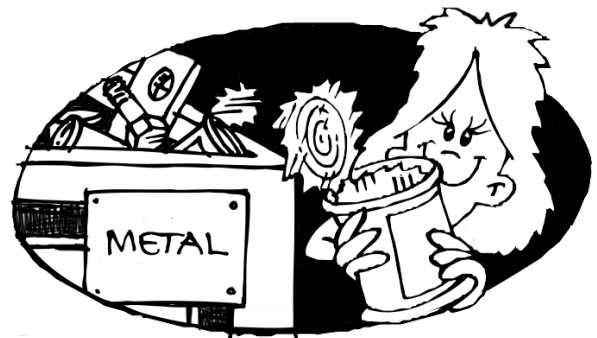
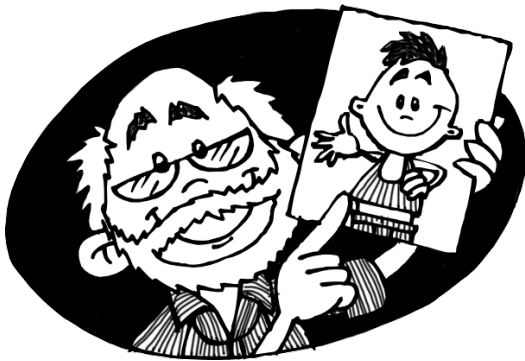
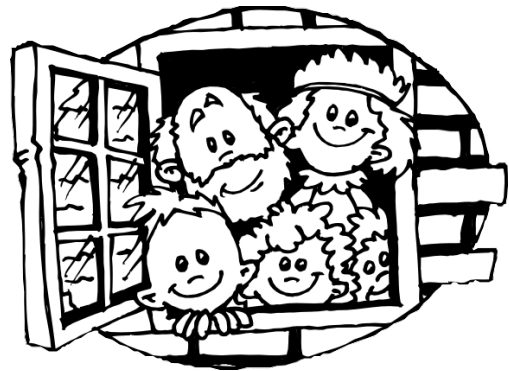

AFFALD

Gennem tiden

Side 4

Side 6

Side 8

Side 10

Side 12

Side 14

Side 16

Side 18

Kære elev

I dette hæfte kan du læse om affald, og hvordan man har behandlet det gennem tiden.

Vi har delt hæftet op i 8 afsnit - fra fortid til nutid.

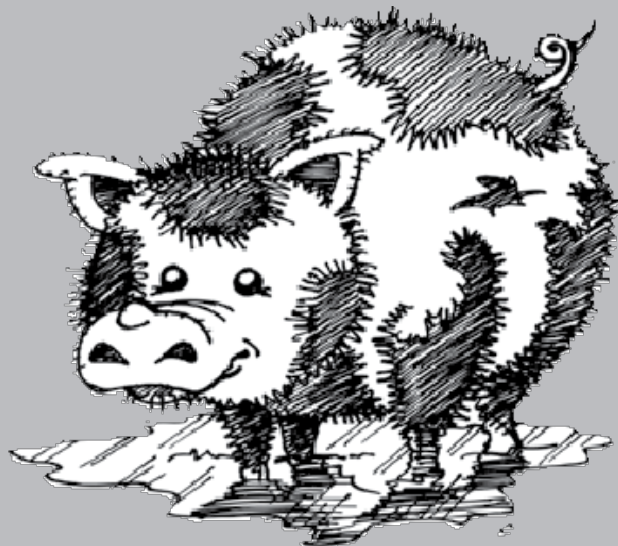
Hæftet er fyldt med tegninger og opgaver.

Det eneste du behøver er:

- En blyant
- og farverne:
- Rød
- Grøn
- Gul
- Blå

Så er du klar til at gå i gang
Rigtig god fornøjelse!

Med venlig hilsen
Affald.dk

Jæger og fisker

I stenalderen levede menneskene i små grupper tæt på havet. Her samlede de muslinger og fangede fisk. De jagede også dyr på land, som de dræbte og spiste.

Deres affald smed de i en stor bunke på bopladsen. Sådan en bunke affald kalder man en køkkenmødding.

I dag kan man finde rester af de gamle køkkenmøddinger ved kysten. Affaldet på møddingerne fortæller om menneskene i stenalderen. Man kan for eksempel se, hvad de spiste, og hvilke redskaber de brugte.

Kig på tegningen og løs opgaverne:

- Sæt ring om køkkenmøddingen.
- Farv resterne af deres redskaber i møddingen GRØNNE.
- Sæt RØD ring om det affald i møddingen, som vi kan finde i dag, selv om det har ligget i jorden i 8000 år.
- Farv det som menneskene i stenalderen spiste BLÅT.
- Dyrene blev brugt som mad og blev spist, men hvad blev de også brugt til?

Ude på landet

I 1700-tallet og begyndelsen af 1800-tallet boede de fleste mennesker på landet. De boede på gårde og i mindre huse. De levede af at dyrke jorden og holde dyr. Hvis de kun havde meget lidt jord og få dyr, kunne de være nødt til at have et håndværk ved siden af.

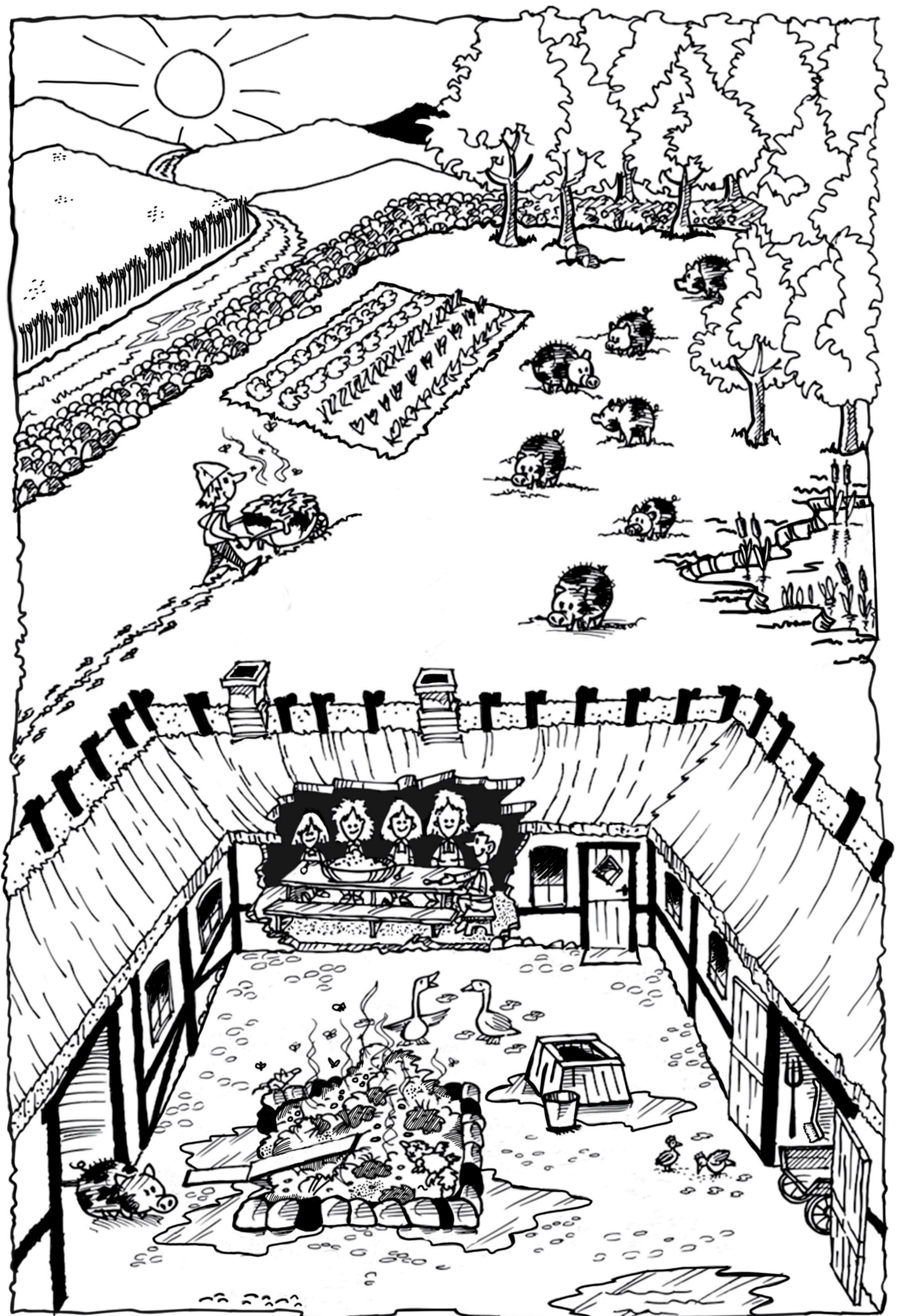
De havde ikke så mange penge, og derfor lavede de næsten alt selv. De var gode til at udnytte det, de havde. Intet gik til spilde. Hvis de slagtede en gris, blev alt kød og fedt spist. Blodet blev brugt til blodpølse. Knoglerne blev brugt til at koge suppe på. Grisens hår blev brugt til at lave børster af.

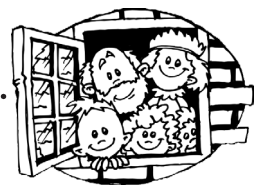
De havde ikke så mange ting, som vi har i dag. For eksempel havde de ikke hver deres tallerken. Alle spiste direkte af samme fad eller gryde.

De lavede ikke så meget affald, som vi gør i dag. Det affald, de havde, var afføring fra dyr og mennesker. Det smed de på møddingen. Her smed de også det halm, de lå på i sengene, og som dyrene brugte i stalden. Hver gård havde sin egen mødding. Møddingen var vigtig for bønderne, fordi de brugte den som gødning til deres afgrøder.

Kig på tegningen og løs opgaverne:

- Farv møddingen GRØN.
- Hvor brugte man affaldet på møddingen som gødning? Farv det sted BLÅT.
- Hvad spiste menneskene dengang? Sæt ring om alle de steder de kunne få mad fra.
- Find brønden hvor de fik vand fra og farv den GUL.
- Gården er bygget af træ, sten og halm. Kan du finde de materialer uden for gården? Farve dem RØDE.
- Kan du finde en børste vis hår er lavet af grisehår? Sæt firkant om den.

Inde i byen

I 1700-tallet boede der ikke så mange mennesker i byen, som der gør nu. Til gengæld boede de ofte mange sammen i små lejligheder. Husene lå tæt, og gaderne var smalle.

De havde hverken skraldespande eller affaldscontainere i gården. Derfor smed de deres affald på gaden og i rendestenen lige uden for døren. En del af affaldet blev samlet sammen og kørt på lossepladsen i hestevogne af datidens skraldemænd. Lossepladsen lå i byen eller meget tæt på.

Der var ikke så mange butikker i byen som nu. Til gengæld kom bønder og

fiskere hver dag ind til byen og solgte deres varer. Når dagen var omme, lå der en masse affald tilbage. Rådne grøntsager, frugt, jord og fiskerester flød på torve og gader.

Når folk i byen skulle på toilettet, gik de i gården. Her var der gravet et hul. Når hullet var fyldt, blev det tømt eller dækket med sand og jord. Nogle steder var de heldige at have et rigtigt lokum i gården – et lille skur og en spand at sidde på. Spanden blev tømt af natmanden, der kørte indholdet ud til en særlig plads uden for byen. Her blev afføringen tørret og solgt som gødning til bønderne.

Kig på tegningen og løs opgaverne:

- Farv lossepladsen GRØN.
- Sæt firkant om 1700-tallets skraldemand.
- Farv 10 stykker af det affald du kan se i gaden RØDT.
- Farv de mennesker som smider affald på gaden GULE.
- Sæt ring om de forskellige slags varer, folk i byen kan købe i gaden.
- Kan du finde et lokum? Farv det BLÅT.

Lossepladsen

I 1800-tallet flyttede mange mennesker fra landet ind til byen. Der blev bygget nye huse mellem de gamle. Husene kom til at ligge endnu tættere end før. Samtidig boede der stadig mange mennesker i hver lejlighed.

Der var nu rigtig meget affald i gaderne. For at få styr på affaldet fik man efterhånden skraldespande i gårdene, der blev tømt af skraldemænd i hestevogne.

Affaldet kørte skraldemændene ud på byens lossepladser, der voksede og voksede. På lossepladserne var der klunsere, som levede af at finde ting i affaldet, som de kunne sælge.

Klunserne brugte en form for stok med en krog i enden, når de roddede i affaldet. Stokken blev kaldt for syvtal, og den lignede et syvtal. Med den ledte klunserne efter gamle klude og jern eller madrester, som de kunne sælge som svinefoder.

I slutningen af 1800-tallet begyndte man at grave kloakker. De rige fik deres egne wc'er – altså toiletter, hvor afføring og urin blev skyllet ud i kloakken med vand.

Kig på tegningen og løs opgaverne:

- Sæt ring om lossepladsen.
- Farv skraldemanden og hans skraldevogn BLÅ.
- Hvor mange klunsere kan du se? Farv dem GRØNNE.
- Farv det affald på lossepladsen som klunseren kan sælge som svinefoder RØDT.
- Hvilke nye materialer kan du finde på lossepladsen i forhold til affaldet på tegningen fra Stenalderen? Farv det gult.

Da oldemor og oldefar voksede op

I 1930'erne var der økonomisk krise og stor arbejdsløshed. I 1939 brød Anden Verdenskrig ud. Under krigen var der mangel på stort set alt.

Folk blev rigtig gode til at spare og genbruge. Gamle søm blev rettet ud, og madpapir blev glattet og brugt igen. Klude blev kradset op og lavet til ny tråd. I mange butikker kunne man ikke få lov at købe nyt tøj, før man havde afleveret noget gammelt til genbrug. Man sagde: "Uden Klude, ingen Klæder."

Efter krigen blev det helt anderledes. Mange ville gerne købe varer fra Danmark. Arbejdsløsheden faldt, og mange fik flere penge. Samtidig var det blevet billigere at hente varer i udlandet.

Der kom mange nye produkter og materialer i butikkerne, og det blev billigere at købe nyt i stedet for at reparere og genbruge.

Mange kvinder begyndte at arbejde uden for hjemmet. Derfor havde de mindre tid til at lave mad og passe hus.

For at spare tid begyndte man at købe flere ting. For eksempel færdiglavet mad og maskiner, der kunne hjælpe med husholdningen. I slutningen af 1960'erne havde de fleste hjem f.eks. køleskab, elektrisk lys og støvsuger. Tegningen viser et køkken fra slutningen af 1960'erne.

Kig på tegningen og løs opgaverne:

- Farv skraldespanden GRØN.
- Farv de ting der bruger strøm RØDE.
- Tæl hvor mange ting der bruger strøm_____
- Barnets ble er lavet af stof. Hvad tror du, der skete med den, når den var brugt?
- Kan du se en opvaskemaskine, el-kedel eller kaffemaskine?
- Hvad havde de i stedet? Farv det BLÅT.
- Tror du, frugterne oven på køleskabet kommer fra Danmark?

☐ Ja

☐ Nej

Hjemme hos dig

I dag bor de fleste af os i byerne. Vi bor ikke så mange mennesker sammen som tidligere. I 4 ud af 10 boliger bor der kun en person.

De fleste familier bor i deres eget hus eller i en stor lejlighed. Mange børn og unge har deres eget værelse. Vores måde at bo og leve på giver en masse affald.

Lige meget om vi bor alene eller flere sammen, har vi brug for møbler, et komfur, lamper, fjernsyn og computer og mange andre ting. Mange har også deres egen vaskemaskine og tørretumbler. Nogle familier har endda flere fjernsyn og computere.

Ting der alt sammen bliver til affald på et tidspunkt. Så jo flere ting vi har, jo mere affald laver vi. I gennemsnit smider hver dansker 780 kg. affald ud om året. Virksomhederne smider også affald ud. I alt smider vi over 21 millioner tons* affald ud om året i Danmark.

**Baseret på tal Miljøstyrelsen 2017*

De store mængder affald skyldes blandt andet:

- at det, vi køber, er pakket ind i emballage
- at mange af de ting, vi køber, kun er beregnet til at blive brugt én gang
- at vi har fået råd til at købe meget mere end før.

Kig på tegningen og løs opgaverne:

- Sæt ring om skraldespandene.
- Farv de ting der bruger strøm RØDE.
- Hvor mange ting kan du tælle, som bruger strøm i køkkenet? _____
- Find de ting som skal smides ud, eller som allerede er smidt ud og farv dem BLÅT.
 - ☐ Strømpe med hul i
 - ☐ Batterier ☐ Mad-emballage
 - ☐ Mælkekarton ☐ Bananskræl

Tror du, frugterne oven på køleskabet kommer fra Danmark?

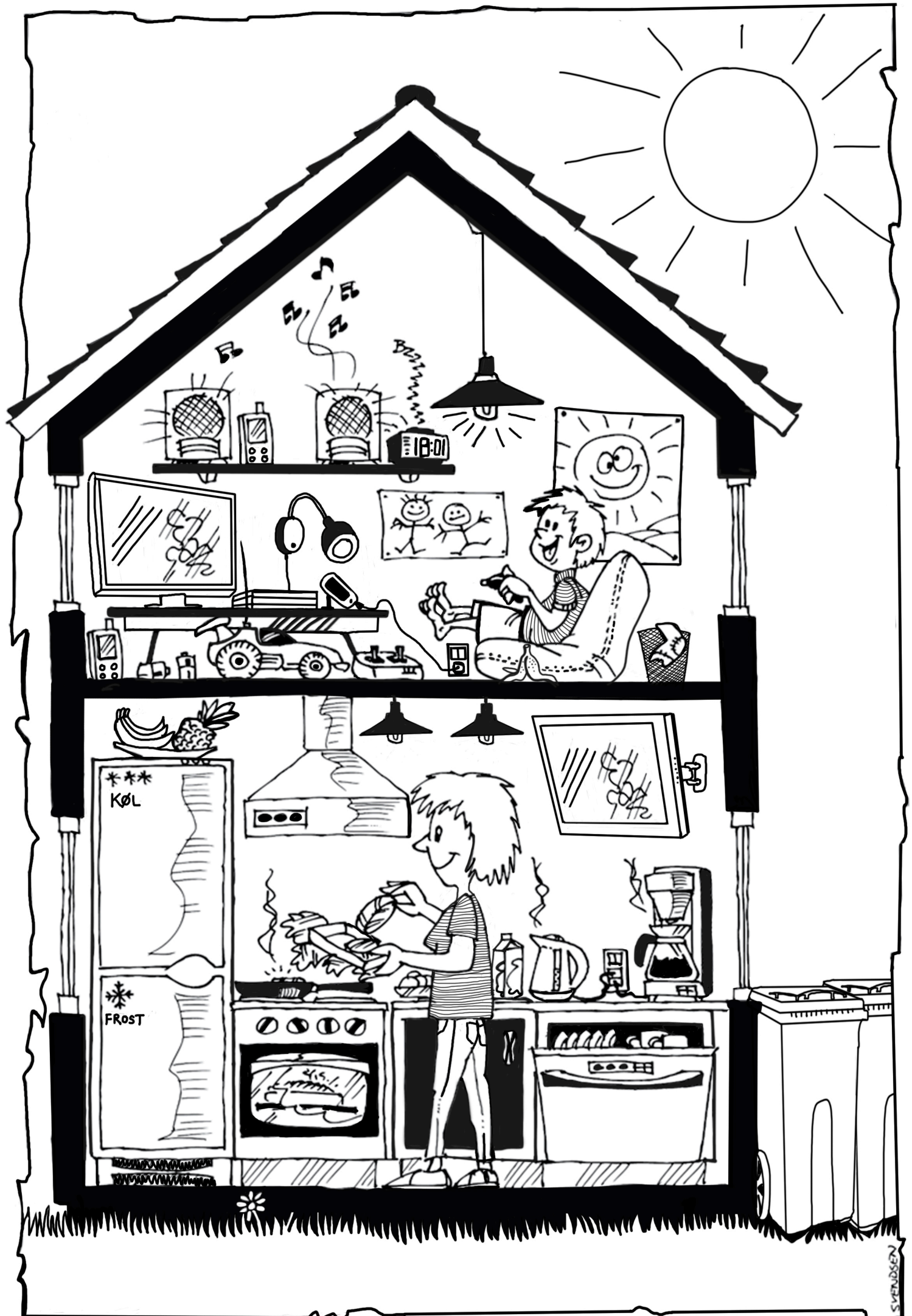
☐ Ja

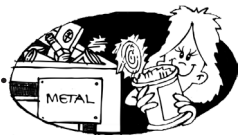
☐ Nej

• Tror du, vi kommer til at lave mere eller mindre affald i fremtiden?

☐ Mere

☐ Mindre

Sådan sorterer vi affaldet i dag

I dag er det mere og mere almindeligt at sortere affald. Så kan vi genanvende mest muligt, brænde mindre og lægge mindst muligt på deponi.

Genanvendelse

Når man genanvender affald, behandler man affaldet og bruger det igen. Så kan det blive til nye ting, og man sparer naturen for at hente ressourcerne der. Man sparer også energi og vand.

For at kunne genanvende affald er det vigtigt at det er sorteret rigtigt. Det bliver mere og mere almindeligt at sortere sit affald, og mange hjem har flere forskellige skraldespande at sortere deres affald i.

På genbrugsstationerne er der mange forskellige containere. Så er det muligt at sortere endnu mere affald, så mest muligt bliver genanvendt.

Forbrænding

Man kan ikke genanvende alt affald. Derfor brænder man noget affald på et forbrændingsanlæg. Når affaldet bliver brændt, kan man bruge varmen til at lave strøm og fjernvarme. På den måde udnytter man energien i affaldet.

Deponi

Der er affald, der ikke kan genanvendes og som ikke egner sig til at blive brændt. Det kan være fordi vi ikke ved hvordan vi kan genanvende det, fordi det ikke kan brænde eller fordi der kommer giftig røg, hvis vi brænder det. Derfor lægger man det på deponi. Deponi er det, der førhen hed losseplads: Et stort depot af affald i store huller. Her gør det ingen nytte, men man kan sikre, at det ikke forurener naturen.

Forhåbentlig finder man på nogle måder at behandle det på, så man i fremtiden kan grave det op og genanvende det. I dag havner 4% af vores affald på deponi*.

Du kan læse mere om affaldssortering på www.Affald.dk

**Miljøstyrelsen 2017*

Kig på tegningen og løs opgaverne:

• Sæt ring om skraldespandene.

• Har du prøvet at sortere affald til genanvendelse?

☐ Ja ☐ Nej ☐ Ved ikke

• Hvilke typer affald sorterer du derhjemme?

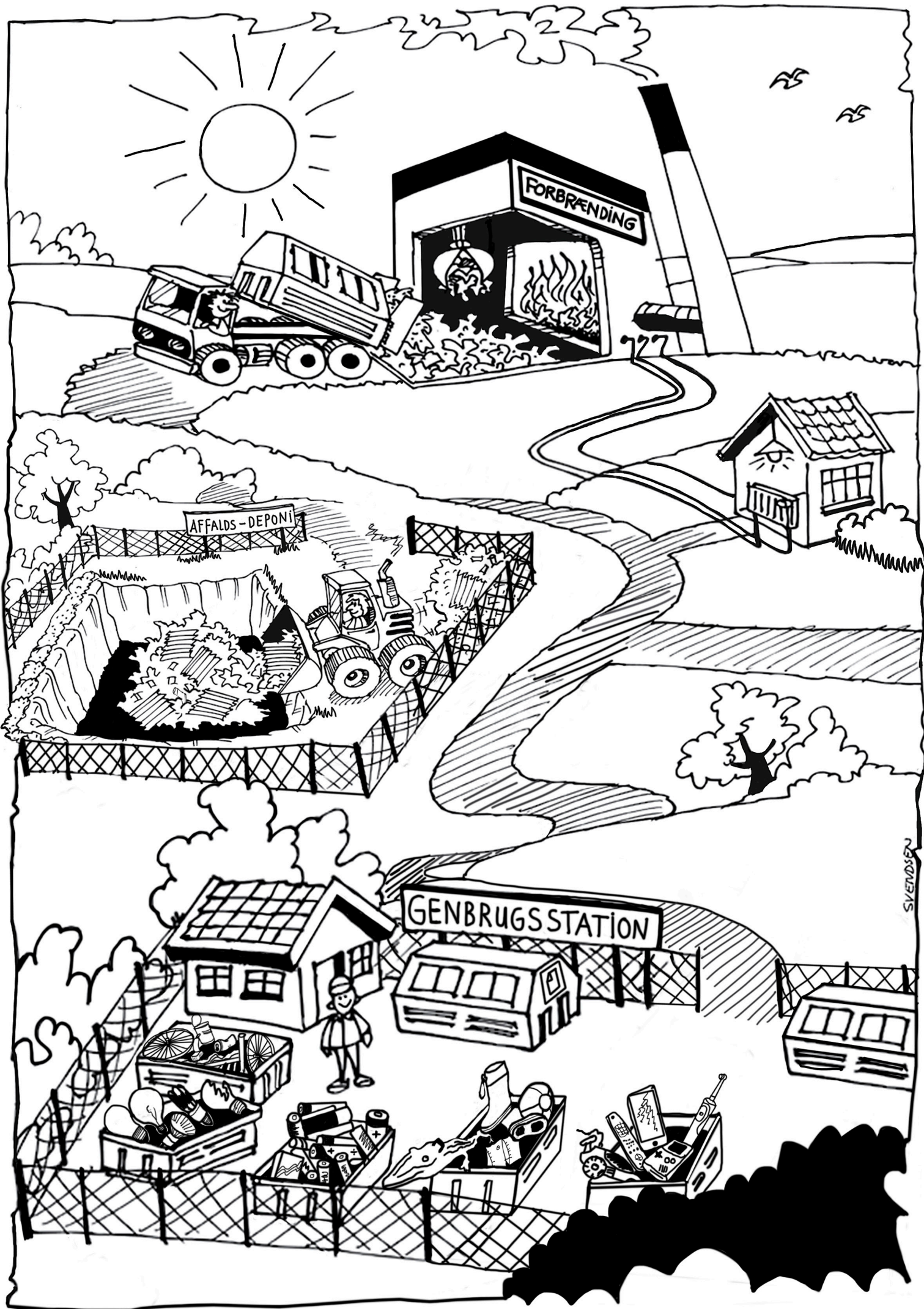
☐ Plastik ☐ Metal ☐ Papir
☐ Glas ☐ Pap ☐ Batterier
☐ Restaffald ☐ Mad ☐ Elektronik
☐ Pant ☐ Genbrug
☐ Haveaffald ☐ Farligt affald

Andet _____

• Tror du man sorterer det affald, der bliver læsset af til forbrænding?

☐ Ja ☐ Nej

• Nævn 3 slags affald der kan afleveres på genbrugsstationen og blive genanvendt

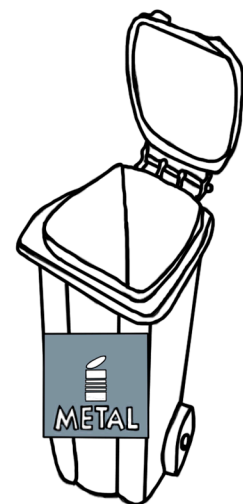
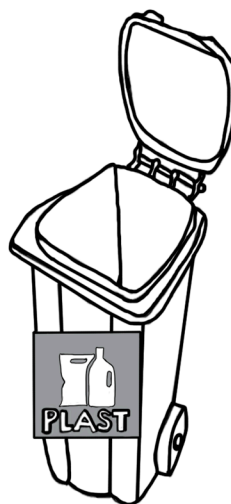
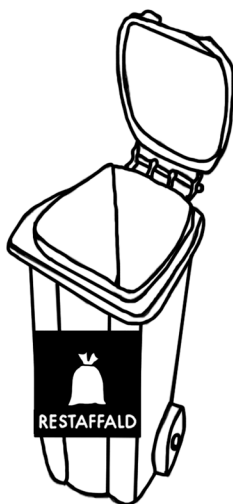

Hvad bliver affaldet til?

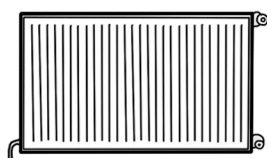
I dag har de fleste mennesker mulighed for at sortere deres affald. Når man sorterer sit affald, sorterer man det efter, hvilket materiale det er lavet af. På den måde kan man genanvende det til nye materialer, eller brænde det og lave fjernvarme og strøm.

Kig på tegningen og løs opgaverne:

- Sortér affaldet ved at trække streger til den rigtige skraldespand.
- Hvad kan affaldet blive til? Tegn pile fra skraldespanden til mulighederne nederst på siden.

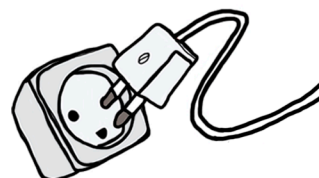
Cykel

Fjernvarme

Plastikposer

Strøm

Materialet er revideret af Agnete Blum i 2019 med respekt for forfattere og tegneres ideer og tanker fra 1. udgave.

Vestforbrænding
Formidlingscenteret
Ejby Mosevej 219
2600 Glostrup
www.vestfor.dk

2. udgave, 1. oplag 2019
Revideret af Agnete Blum
Tryk: Dystan & Rosenberg

Danmarks største undervisningssite om affald

- Lær om affald, genbrug, miljø og ressourcer
- Læs artikler og se videoer
- Gå på jagt i vores billedgalleri
- Få svar på spørgsmål i ekspertforummet

Kom ud og oplev virkelighedens affaldshelte
på genbrugsstationer og forbrændingsanlæg
over hele landet!

Affald.dk er et samarbejde mellem mere end 25 aktører i affalds- og forsyningsbranchen i Danmark. Hjemmesiden henvender sig til alle klassetrin og kan bruges i forbindelse med næsten alle fag. Hjemmesidens formål er at give let adgang til aktuelle og fagligt velfunderede oplysninger om affald, affaldsbehandling og miljø og inspirere lærere, pædagoger og elever til at arbejde med emnerne i undervisningen.